

№ 26 (847)
Ліпень 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Учынак:** аднаўленне старажытнай капліцы на Сморгоншчыне – стар. 2
- ☞ **Зборы:** папаўненні ў Морынскім і Слоніўскім музеях – стар. 2, 6
- ☞ **Талака:** радасці, боль, стойкасць людзей старажытнага Полацка, вогненных Хатыні і Дальвы – стар. 4

Купалу ўшаноўвалі ў вёсках Мэлі, Мікалішкі і вяралі Астроўчы

Падрабязней пра Купалаўскі дзень на Гродзеншчыне чытайце на стар. 3

На тым тыдні...

Ратуюцца спадчынай

✓ Паўднёвыя раёны Брэстчыны здаўна лічацца багатымі на раннія ды якасныя ягады ці гародніну. Апошнім часам нават з'явіліся адпаведныя святы і фестывалі. Сярод іх – рэгіянальнае свята «**Лунінецкія клубніцы**». Сёлета яно прайшло **26 чэрвеня** ў аграгарадку Дварэц Лунінецкага раёна. Гасцей чакалі шэра «Клубнічны парад», канцэртная і конкурсная праграмы, тэатралізаваныя і музычныя відовішчы ад самадзейных артыстаў Лунінецкага, Пінскага, Ляхавіцкага, Іванаўскага і Ганцавіцкага раёнаў. Працаваў кірмаш майстроў дэка-

ратыўна-ўжыткавага мастацтва, былі ў праграме прадстаўленні сельскіх падворкаў «Клубнічны край», кніжная выстава і паэтычныя чытанні, выставы-продажы лялек і кулінарных вырабаў з клубніцаў.

✓ **6 ліпеня** ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылі выставу «**Манумент**», што праходзіць у межах Рэспубліканскага фестывалю манументальнага мастацтва. Яе арганізатарамі выступілі НББ і Беларускае саюза мастакоў.

Маштабныя выставачны мара-

фон, што аб'ядноўвае на розных арт-пляцоўках сталіцы мастакоў-манументалістаў з Мінска і рэгіёнаў Беларусі, знаёміць з новымі тэндэнцыямі ў сучасным айчынным манументальна-дэкаратыўным мастацтве, прадстаўляе шырокай публіцы цікавыя працы вядомых мастакоў-манументалістаў і маладых аўтараў.

У экспазіцыі ў НББ – аўтары з адметным творчым почыркам і светабачаннем, знакамітыя класікі Каміль Камал, Сямён Дамарад, вядомыя беларускія мастакі Андрэй Скіцеў, Алесь Суша, Сяргей Крыштаповіч, Андрэй Кольга і іншыя.

Выкананыя ў розных жанрах і матэрыялах працы разам ствараюць уражанне грандыёзнага

палатна. Гэта маштабная мазаіка сучаснага беларускага манументальнага мастацтва.

Плануецца, што выстава будзе працаваць да 1 кастрычніка.

✓ У Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага **9 ліпеня** ў рамках выставы жывапісу «О далёком и близком» аб'яднання «Традыцыя і блізкае» аб'яднання «Традыцыя і блізкае» Беларускага саюза мастакоў прайшло выступленне «Класік-джаз трио» з праграмай «**Новая класіка**». У ёй паяднаныя традыцыі і новы погляд на іх з XXI ст., мінулае і сучаснасць, далёкае і блізкае, класіка і джаз. Беражлівая трансфармацыя шэдэўраў класічнай музыкі аб'ядноўвае, стварае новыя сэнсы і паказвае шматстайнасць нашага жыцця.

На выставе «Манумент»

Скарыстаныя паведамленні Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Музея гісторыі горада Мінска, сайта газеты «Лунінецкія навіны».

Сябры! Нагадаем, што падпісавца на «Краязнаўчую газету» можна да 25 чысла любога месяца. Кожны падпісчык – голас у падтрымку краязнаўства. Будзьма разам!

Падпісныя індэксы: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202

Ініцыятыва

Калі месяцы чакання перарастаюць у гады

Некалькі стагоддзяў на Смаргоншчыне на шашы Вішнева – Свір стаіць прыдарожная капліца, пабудаваная ў імя Святога Яна, вельмі прыгожая і высокая – 9 метраў у вышыню. Пры будаўніцтве была накрытая дахоўкай з гліняных плітак. Паводле першапачатковых згадак, капліца пабудаваная ў другой палове XVII ст. Але ў пачатку XXI ст. пачала занепадаць, на вачах разбуралася. Прадпрымальнік, сябра ГА «Беларускі фонд культуры», дзейсны чалец Геаграфічнага таварыства Беларусі, краязнаўца Францішак Жылка чакаў, што ці мясцовая ўлада, ці парафіяне яе абудуюць. Калі аднаго разу пабачыў рыштванні, быў вельмі ўзрадаваны. Аднак прайшлі тры гады, а праца не распачыналася.

гінальны старажытны, што некалі быў на гэтай капліцы. А фігурка Яна Хрысціцеля, што знаходзіцца ў святыні, па замове парафіянаў Вішнеўскай парафіі была вырабленая ў Польшчы.

Раней капліца рамантавалася двойчы. Апошні раз – на пачатку 20-х гадоў XX ст. (калі тут была ўлада Польшчы), тады ж яе накрылі бляхай. Рэч у тым, што ў часы Першай сусветнай вайны яна была вельмі пашкоджаная – тут быў фронт.

Сёлета 27 чэрвеня ў святочнай абстаноўцы адноўленая капліца была асвечаная біскупам гродзенскім Аляксандрам Кашкевічам. На ўрачыстасць сабраліся мясцовыя жыхары, вернікі, госці з іншых куткоў Беларусі. Францішак Баласлававіч звяртаецца да ўсіх са словамі: «Беражыце і захоўвайце нашу старажытную святыню!».

Ул. АДЗІМІР

Фота прадстаўленыя Францішкам Жылкам

Пра радкі з пачуццямі

У Воранаўскай раённай бібліятэцы прайшла творчая сустрэча «Калі радок дыктуе пачуццё» з Марынай Кандратовіч, таленавітай і цудоўнай асобай, якая спалучае ў сваёй творчасці зямное і ўзвышанае. Марына Францаўна не толькі прыгожая жанчына, але і паэтка, журналіст, філолаг паводле адукацыі, надзейны сябар, чулы, шчыры і адкрыты душой чалавек.

Госця распавядала пра сваё жыццё і творчы шлях. Слухачы даведаліся пра яе погляды, думкі, імкненні.

Бібліятэкары чыталі вершы, напісаныя Марынай Францаўнай. Творы гучалі розныя: патрыятычныя, краязнаўчыя, лірычныя, гумарыстычныя. З задавальненнем прысутныя ўспрымалі вершаваныя радкі пра каханне. А сама паэтка прачытала адзін з любімых сваіх твораў і распавяла казку (мала хто ведае, што наша герайна стварае яшчэ і казкі).

Алена БЕЛІГОР, бібліяграф аддзела абслугоўвання і інфармацыі Воранаўскай раённай бібліятэкі Фота Алега БЕЛЬСКАГА

Не вяртаць, але ведаць

Традыцыйна задачамі бібліятэчнага краязнаўства з'яўляюцца збор матэрыялаў і інфармаванне чытачоў аб гісторыі, сучасным становішчы і перспектывах развіцця сваіх горада ці вёскі, развіццё ў чытачоў зацікаўленасці да роднага краю, выхаванне любові і беражлівага стаўлення да сваёй малой радзімы, арганізацыя і правядзенне сустрэчаў з цікавымі людзьмі, знаёмства з творчасцю пісьменнікаў-землякоў.

З мэтай нагадаць сучаснікам пра гісторыю беларускай вёскі, яе вытокі і элементы будзённага жыцця нашых продкаў у бібліятэцы-філіяле аг. Морына Іўеўскага раёна створаная краязнаўчая экспазіцыя «Тут Радзімы маёй пачатак», на якой прадстаўлена каля 72-х экспанатаў (некаторыя з іх у некалькіх экзэмплярах). Асноўная частка экспанатаў перададзена з фонду музея былой Морынскай сярэдняй школы, дырэктарам якой быў мясцовы краязнаўца Алег Ігліцкі.

Сярод экспанатаў значную частку займаюць прадметы побыту. Ёсць тут калаўрот, прасы рознага памеру, некалькі бёрдаў, чаўнакі, серп, качалка з валікам, маслабойка, збаны, гліняны посуд і іншыя прадметы, што маюць сваю гісторыю і ў свой час добра паслужылі былым гаспадарам. Гэтыя рэчы нагадваюць аб цяжкай сялянскай працы і спрадвечных народных умельствах. Некаторыя з іх выклікаюць асаблівую ўвагу: каменны крыж, старажытная сякера, човен, які некалі паднялі са дна Нёмана.

Папаўненне краязнаўчай скарбонкі новымі экспанатамі працягваецца і цяпер. І хоць прадметаў даўніны з кожным годам становіцца ўсё менш, але ж вяскоўцы, а таксама ўдзельнікі аматарскага аб'яднання «Каласы», што дзейнічае пры бібліятэцы, не перастаюць радаваць цікавымі знаходкамі. Так, напрыклад, адзін з жыхароў Морына прынёс цікавы экспанат – цагляну з кляймо «М», па якой можна сцвярджаць, што яе зрабілі на Морынскім цагельным заводзе ў часы Аляксандра Брахоцкага, апошняга ўладальніка Морына. А ўдзельнікі аб'яднання «Каласы» прынеслі самаробную цвікі і ключ, якія знайшлі ў сваіх дварах.

Хочацца адзначыць, што адметнасцю рэчаў, прадстаўленых на краязнаўчай экспазіцыі, з'яўляецца тое, што ўсе яны выраблены ўручную і нясуць энергетыку таго часу. Некаторыя прадметы і ўвогуле выклікаюць здзіўленне ў наведнікаў і лагічнае пытанне: «А што гэта такое?». Дзеці ж пад час інфармацыйных гадзін і этнаграфічных падарожжаў уважліва слухаюць

бібліятэкара, разглядаюць старыя рэчы і задаюць шмат пытанняў. Яны кажуць, што дзякуючы краязнаўчай экспазіцыі вывучаць гісторыю роднага краю цікавей і лягчэй.

Жыццё імкліва ляціць наперад і, здабываючы кожны дзень нешта новае для сябе, мы непрыкметна губляем тое святае, спрадвечнае, што нашыя продкі называлі непарыўнай павяззю часоў, – нашу спадчыну. А яна выяўляецца як у людзях, так і ў прадметах штодзённага побыту мінулых стагоддзяў. Уздыхаць па старых рэчах, вяртацца да старога ладу жыцця, вядома, не варта, але ведаць, як жылі нашыя продкі, трэба.

Тацяна КАРЭНДА, бібліятэкар бібліятэкі-філіяла аг. Морына, Іўеўскі раён

Про летнісцо жыцця народа

У рамках Купалаўскага дня на Гродзеншчыне ў Зэльвенскай раённай бібліятэцы адбылася літаратурная вечарына «З Купалаўскім словам жыць», прымеркаваная да дня нараджэння класіка беларускай і сусветнай літаратуры.

«Творчасць Янкі Купалы – гэта летапіс жыцця беларускага народа, адбітак нацыянальнага характару, нацыянальнага святазданнага да дня нараджэння класіка беларускай і сусветнай літаратуры. «Творчасць Янкі Купалы – гэта летапіс жыцця беларускага народа, адбітак нацыянальнага характару, нацыянальнага святазданнага да дня нараджэння класіка беларускай і сусветнай літаратуры. А ў Елкаўскай сельскай бібліятэцы пад час

Купалаўскіх чытанняў прысутных пазнаёмілі з жыццём і творчасцю Янкі Купалы. А затым у выкананні наведнікаў прагучалі вершы «Хлопчык і лётчык», «Алеся», «Сыны», «Явар і Каліна», «Юрчак».

*Вольга КАМЯКЕВІЧ, намеснік дырэктара
Зэльвенскай раённай бібліятэкі*

Купалаў дзень

7 ліпеня бібліятэка Астравецкай адзначыла «Купалаўскі дзень на Гродзеншчыне».

Дзень нараджэння Янкі Купалы супаў з беларускім народным святам Купалле, таму і псеуданім класік выбраў адпаведны. Яго творы да гэтага часу вывучаюцца ў школе, публікуюцца ў часопісах і газетах, перавыдаюцца вялікімі тыражамі. Важнае месца постаці песняра адводзіцца ў бібліятэках Астравецчыны.

Астравецкая раённая бібліятэка запрасіла гараджану ў сквер на акцыю «Не змоўкне голас песняра». Супрацоўнікі падрыхтавалі кніжную выставу-панараму «Пясняр роднай зямлі» з выданнямі розных гадоў, расказалі жыхарам пра біяграфію і творчы шлях пісьменніка. Прысутным было прапанавана прадэкламаваць вершы паэта. Удзельнікі паставіліся да прапановы з энтузіязмам і актыўна ўключыліся ў чытанне вершаў. Працавала таксама дзіцячая пляцоўка «Янка Купала дзецям». Маленькія чытачы з замілаваннем слухалі вершы, задавалі пытанні. Пасля прышоў час танцаў. Усе змаглі паспрабаваць свае сілы ў побытавых танцах.

Да гэтай даты творча падышла і Мальская сельская бібліятэка. Бібліятэкар Анжэла Янкоўская разам з выхаванцамі дзіцячага садка падрыхтавалі літаратурную гасцёўню «Ён і сёння з намі, наш Купала». У гэты дзень гучалі любімыя творы, была прыгаданая біяграфія класіка. Цягам дня ў бібліятэцы адбылася акцыя «Запрашаем пачытаць Купалу», праведзеная віктарына ведаў для чытачоў «Жыццё і творчасць Янкі Купалы». Многія ўбачылі класіка з іншага боку.

Адмысловае мерапрыемства прайшло і ў Рытанскай сельскай бібліятэцы. Ганна Якубцэвіч падрыхтавала для сваіх чытачоў паэтычны конкурс «Аб Радзіме, аб мужнасці, аб славе» ў рамках Купалаўскага дня на Гродзеншчыне. У конкурсе артыстычнага дэкламатарства прынялі ўдзел як школьнікі, так і больш сталыя жыхары аг. Рытань. У той дзень усіх з'яднала любоў да творчасці беларускага класіка.

Бібліятэкар Міхалішкаўскай сельскай бібліятэкі Вольга Багдановіч арганізавала мерапрыемства «Жывое ў якасці беларускае слова Купалы», у якім прынялі ўдзел юныя чытачы. Адбылася ўсё на свежым паветры, што дапамагло наблізіць удзельнікаў да адчування прыгожага. Для азнамялення былі прадстаўлены выбраныя творы класіка, а таксама зборнікі яго твораў. Некаторых за-

*Імпрэза ў Рытанскай
сельскай бібліятэцы*

цікавілі дзіцячыя часопісы з вершамі паэта. Кожны знайшоў выданне на свой густ. Потым была кароткаяпытанка па жыццёвым і творчым шляху песняра. Удзельнікі справіліся з пытаннямі віктарыны. Пасля В. Багдановіч расказала цікавыя факты з жыцця Івана Дамінікавіча. Мерапрыемства атрымалася інфарматыўным і спазнавальным.

Сапраўднае свята адбылося і ў Падольскай сельскай бібліятэцы, дзе ўдзельнікі прышкольнага летніка «Непаседы» з бібліятэкарам Верай Малахвей пагаварылі і пра сімваліку свята Купалле, і пра славітага песняра беларускай зямлі. Кожны змог пагартыць выданні, прыгадаць любімыя творы. Імпрэза «Чытаем разам вершы Янкі Купалы» закранула кожнага чытача. Хтосьці даведаўся новае пра жыццёвы шлях пісьменніка, хтосьці пазнаёміўся з невядомымі творами класіка. Галоўнае – ніхто не застаўся аб'якавым.

Янка Купала – сапраўдны самацвет у беларускай літаратуры. Яго творы і цяпер актуальныя і кранальныя. Яны вечныя. А мы, наступнікі, павінны захоўваць памяць аб славытым творцы Беларусі.

*Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ, бібліятэкар
па сувязях з эрамадскасцю
адрэда бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі*

Дзе вярта пабываць

«Чароўны лес» Сяргея Махнача

У музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» адбылося адкрыццё персанальнай выставы мастака Сяргея Махнача «Чароўны лес».

Нарадзіўся С. Махнач у 1978 годзе ў Мінску ў сям'і навуковых супрацоўнікаў. Скончыў юрыдычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пазней атрымаў дадатковую адукацыю. Сёння працуе менеджарам у галіне інфармацыйных тэхналогій.

У пэўны перыяд жыцця Сяргей спрабаваў пісаць вершы і нават дэтэктывы, аднак не адчуў сябе наватарам у літаратуры. Выяўленчым мастацтвам пачаў захапляцца ў канцы 1980-х. У дзяцінстве вывучаў альбомы жывапісу з хатняй бібліятэкі, ствараў уласныя малюнкі на аснове ўражанняў ад твораў вядомых майстроў. Імпульсам для аднаўлення захаплення стала камандзіроўка ў ЗША ў 2015 годзе, дзе была магчымасць наведаць Музей мастацтваў у Філадэльфіі і пабачыць арыгіналы карцінаў Поля Сезана, Вінсента Ван-Гога і іншых. У 2015 – 2019 гадах Сяргей браў індывідуальныя ўрокі жывапісу, малюнка і кампазіцыі.

Аўтар працуе ў жанрах пейзажа, нацюрморту, жанравага і абстрактнага жывапісу. Асноўныя тэхнікі – жывапіс алеем, акрылам і акварэллю. Творам С. Махнача не ўласцівы выяўлены рэалізм; іх характарызуе асаблівае колераўспрыманне, нечаканы сюжэт, містычны настрой, цікавы вобраз, што падазвавае да роздзума і сузірання.

Мастак адносіць свае творы да ісцінага – наіўнага, непрафесійнага – мастацтва. Многія працы створаны пад уражаннем ад падарожжаў у маляўнічую Індыю і райскую Шры-Ланку. Натхняюць Сяргея і беларускія краявіды, мастак любіць бавіць вольны час на лецішчы непдалёк Мінска, дзе «нараджаюцца» яго карціны.

З 2016 года С. Махнач – удзельнік шматлікіх выставаў жывапісу і графікі ў Беларусі. Першая персанальная выстава адбылася ў 2019 годзе ў мастацкай галерэі «ARTквартал» Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І.Х. Каладзева. У 2021-м адбыліся дзве выставы жывапісу ў аг. Хатляны Уздзенскага раёна (у Хатлянах нарадзіўся і рос дзядуля Сяргея, вядомы беларускі геолог, акадэмік А.С. Махнач).

Творы С. Махнача захоўваюцца ў мастацкіх галерэях, музейных фондах, прыватных калекцыях Беларусі і Расіі.

На выставе «Чароўны лес» прадстаўленыя пленэрныя і абстрактныя творы розных гадоў, аб'яднаныя агульнай тэмай прыроды: лес з яго насельнікамі, рэальнымі і фантастычнымі.

Пад час мерапрыемства Сяргей больш падрабязна расказаў гасцям пра ўласную творчасць і выказаў спадзяванне на далейшае супрацоўніцтва з музеем. Гарманічна дапоўніла сустрэчу з мастаком музычнае выступленне Аляксандра Казея і Алёны Жмайлік.

С. Махнач прыехаў у Пружаны не з пустымі рукамі: напрыканцы мерапрыемства кожны ахвочы атрымаў паштоўку з выявай карціны мастака і яго аўтограф з пажаданнямі.

Запрашаем жыхароў і гасцей горада наведаць выставу «Чароўны лес» і далучыцца да прыгожага. Выстава будзе экспанавацца ў Пружанскім палацыку да сярэдзіны жніўня.

*Арына СЫСАЛЯЦІНА, малодшы навуковы
супрацоўнік музея-сядзібы «Пружанскі палацык»*

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Доўгачаканая паездка

Усе віды падарожжаў абавязкова прадугледжваюць экскурсію – навуцальную, экалагічную, рэлігійную. Для нашых выхаванцаў – гэта выдатная магчымасць пазнаёміцца з гісторыяй, культурай, звычаямі і рэлігійнымі каштоўнасцямі краю. Наша Беларусь – краіна не толькі з прыгожымі і разнастайнымі прыроднымі ландшафтамі, але і з старажытнай гісторыяй. На яе тэрыторыі шмат старадаўніх помнікаў, аб'ектаў архітэктуры, музеяў і мемарыялаў. Існуе мноства экскурсіяў па гістарычных мясцінах Беларусі.

Адной з іх з'яўляецца экскурсія ў Полацк – найстаражытнейшы горад нашай Радзімы.

У 992 годзе, усяго праз чатыры гады пасля хрышчэння Русі, у Полацку была заснаваная епіскапская кафедра. А праз некалькі дзесяцігоддзяў, пад час кіравання Усяслава Брачыслававіча, на высокім пагорку полацкага дзяцінца быў узведзены велічны сабор Святой Сафіі. З сабора і пачалася нашая экскурсія. Дзеці наведвалі музей гісторыі архітэктуры сабора і канцэртную залу з арганам, дзе кожную нядзелю праходзяць канцэрты арганнай музыкі. Наступным аб'ектам наведвання стаў Музей беларускага кнігадрукавання, у якім пазнаёміліся з гісторыяй узнікнення пісьменства, кніжнай ілюстрацыяй, паліграфіяй

і пісьмовымі прыстасаваннямі. Гэты музей – адзіны ў краіне такога тыпу. У Полацку нямае помнікаў: беларускай асветніцы Ефрасінні Полацкай, першадрукару, ураджэнцу Полацка Франціску Скарыну, а таксама Сімяону Полацкаму і Усяславу Чарадзею.

Самым запамінальным і цікавым месцам для нашых дзяцей пад час экскурсіі стаў Спас-Ефрасіннеўскі манастыр, які ўключае ў сябе Спас-Праабражэнскую царкву, «цёплую» трапезную, браму-званіцу і падмурк храма-пахавальні. Першапачаткова на тэрыторыі манастыра знаходзілася драўляная Спаская царква і каменная царква-пахавальня полацкіх біскупаў. На просьбу Ефрасінні ўсяго за 30 тыдняў дойлідам Іаанам была пабудаваная каменная Спас-Праабражэнская царква, дзе і цяпер захаваўся старажытны фрэскавы роспіс. Тут жа знаходзіцца мошчы Ефрасінні Полацкай. Для Спаскага храма ў 1161 годзе па замове прападобнай Ефрасінні майстрам-ювелірам Лазарам Богшам быў выраблены крыж-каўчэг. Крыж утрымліваў у сабе хрысціянскія святыні: часцінку Жыватворнага Дрэва з кропляй Крыві Збавіцеля, часцінкі каменя Гроба Гасподняга, часцінку каменя Магілы Божай Маці, часціцы мошчаў святых. Каля 1155 года прападобная ўзводзіла Багародзіцкую царкву і пры ёй быў заснаваны мужчынскі манастыр. З 1580 па 1820 год Спаская

царква належала каталіцкаму ордэну езуітаў. З 1841 года, пасля выдання Свяцейшым Сінодам Указа аб адраджэнні старажытнага манастыра «ля царквы Спаса» ў сценах манастыра пачало аднаўляцца манаскае жыццё. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны Полацк быў акупаваны нямецкімі войскамі. Нягледзячы на тое, што ў адным з карпусоў Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра размяшчалася нямецкае кіраўніцтва, а ў Крыжа-Узвіжанскім саборы ўтрымліваліся ваенна-палонныя, акупацыйнымі ўладамі ў 1943 годзе быў дадзены афіцыйны дазвол на адкрыццё манастыра. А 23 кастрычніка 1943 года мошчы прападобнай Ефрасінні былі перавезеныя з Віцебска ў Полацк. А з 2004 года манастыр узначальвае ігумення Еўдакія (Ляўшук). Пакланіцца прападобнай Ефрасінні Полацкай штогод сюды сцякаюцца тысячы багамольцаў...

Пасля мы наведвалі мемарыяльны комплекс «Урочышча Пяскі» непадалёк ад манастыра. Там знаходзіцца масавае пахаванне часоў Вялікай Айчыннай вайны. У гады вайны тут быў нямецкі перасильны лагер для савецкіх ваеннапалонных «Дулаг – 125», сюды адпраўлялі савецкіх салдатаў, якія ваявалі на маскоўскім кірунку. Цяжкая праца, амаль поўная адсутнасць харчавання і хваробы не пакідалі шанцаў на выжыванне. Смяротнасць у лагера дасягала двухсот чалавек у дзень. Усіх хавалі на былым стрэльбішчы, і працэс нагадваў жудасны канвеер. Сюды ж звозілі расстраляных і павешаных з грамадзянскага лагера «Граны», вязняў гарадской турмы і гестапа.

**У квецені і замесці
Над нівамі над рэкамі
Гучы, як сведка памяці,
Званоў Хатыні рэквіем.**
Вяртаючыся з Полацка, выхаванцы наведвалі Хатынь. Пад час экскурсіі дзеці даведаліся пра трагедыю, што адбылася 22 сакавіка 1943 года. У цэнтры комплексу ўзвышаецца бронзавая фігура велічнага ў сваім смутку старога з мёртвым хлопчы-

кам на руках «Няскораны чалавек». Шасціметровая скульптура зрабіла вялікае ўражанне на дзяцей. Гэта помнік усім, хто перажыў жахі вайны, хто страціў сваіх родных і блізкіх, але перанёс усё і не быў зломлены. Вельмі ўсхвалявала сэрцы дзяцей адкрытая перад кожным домам брамка, што быццам запрашае ўвайсці ў дом, якога няма. За былой вясковай вуліцай размешчаныя «Могілкі вёсак». 30 чэрвеня 1969 года ў Хатыні адбылася ўрачыстая цырымонія закладкі ўскрыні зямлі з 35-і вёсак, цалкам знішчаных нацыстамі і не адраджаных пасля вайны. Сёння на могілках знаходзіцца 185 сімвалічных магілаў. Уздоўж

ма былі жывымі спаленыя гітлераўцамі, а сама вёска цалкам знішчаная 19 чэрвеня 1944 года, за два тыдні да вызвалення Беларусі. Пазбегнуць тады страшнай смерці ўдалося 13-гадоваму Мікалаю Гірыловічу, і ён пакляўся прысвяціць сваё жыццё ўвекавечанню загінулых аднавяскоўцаў. Менавіта па яго ініцыятыве на месцы пажарышча быў створаны мемарыяльны комплекс «Дальва». Штогод яго наведваюць тысячы людзей з розных краінаў. Дзеці, вядома ж, ведаюць пра генацыд, масавае знішчэнне людзей, але пасля наведвання гэтых мемарыялаў выхаванцы адчулі сэрцамі ўсё ж жах вайны...

сяняны ідзе 66 нішаў. У кожнай – назвы населеных пунктаў, гэта і лагераў смерці, месцаў масавага знішчэння людзей.

Далей мы рушылі да мемарыяльнага комплексу «Дальва».

**Ты, як казка дзяцінства даўняга,
Мая радасць і боль мой,
Дальва...
Кроў гарачая ў жылах
стыне, Дальва –
Сястра Хатыні Дальва.
Некалі невялікая вёсачка
ўжо ніколі не зможа сустрэць
гасцей. Яе жыхары такса-**

**Педагогі, навучэнцы
вурталіся дадому не з
пустымі рукамі! Кожны
вёз з Полацка сувенір і
цэлы багаж ведаў пра
найстаражытны горад
нашай краіны, а таксама –
уражанні ад наведвання
мемарыялаў, якія
застаюцца ў памяці.**

**Воляга РАДЧАНКА, выхавальніца
Навагрудскай спецыяльнай
школы-інтэрната для дзяцей
з цяжкімі парушэннямі
маўлення, парушэннямі
псіхічнага развіцця,
цяжкасцямі ў навучанні**

Пацвярджэнне выключнасці і індывідуальнасці кожнай бібліятэкі

(Працяг.
Пачатак у № 25)

У намінацыю «**За навацый і галіне бібліятэчнай справы**» таксама даслана 8 працаў.

Першае месца сярод гарадскіх і раённых бібліятэк атрымала *Цэнтральная раённая бібліятэка Светлагорскай раённай сеткі бібліятэк* за рэалізацыю маштабнага сеткавага інтэрнэт-праекта «Библиотека. Перегрузка», у межах якога бібліятэкары распавядалі аб новых цікавых кнігах, чыталі дзецям казкі, праводзілі займальныя майстар-класы, анлайн-агляды віртуальных выставаў, музейныя відэарэпартажы, чытанні ўслых і г.д. Карыстальнікам патрэбна было толькі зайсці ў сацыяльныя сеткі («Вконтакте», «Одноклассники», «Instagram»), каб глядзець і слухаць. Да ўдзелу былі прыцягнутыя ўсе гарадскія бібліятэкі. Распрацаваны лагатып Светлагорскай раённай сеткі бібліятэк і карта з указаннем месцаў знаходжання бібліятэк у горадзе (што была размешчана пры ўваходзе ў кожную).

Найлепшай сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк у гэтай намінацыі стала *Ляснянская бібліятэка-музей Цэнтралізаванай сеткі публічных бібліятэк Слаўгарадскага раёна* за распрацоўку і рэалізацыю інавацыйных праектаў, накіраваных на павышэнне сацыяльнага статусу ўстаноў, фармаванне пазыўнага іміджу рэгіёну, прыцягненне турыстаў і інвестыцыяў, на рост цікавасці да гісторыі роднага краю. Адаін з самых адметных – ініцыятыва «Музей пад адкрытым небам» у рамках міжнароднага супрацоўніцтва «Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь». У выніку рэалізацыі праекта на месцы бітвы ў в. Лясная створаны музей, што стаў сваёасаблівым працягам экспазіцыі, аформленай у бібліятэцы-музеі.

На другое месца журы вылучыла *Навагрудскую раённую бібліятэку* за рэалізаваны праект «Рэтра-фота-атэльэ», на працоўнае якога бібліятэка атрымала грант Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне навукі, адукацыі, аховы здароўя і культуры. Пачатак быў пакладзены фотаздымкамі з элементамі рэтра, але паступова была ўвасоблена ідэя пашырыць прастору, каб наблізіць мінулае да сучаснікаў: пашытыя касцюмы, набытыя аксесуары, закуп-

лена спецыяльная мабля. Утульнасць пакою надалі шпалеры «пад даўніну» і дэкор вакна, на сценах – фотаздымкі старога Навагрудка.

Другая прэмія сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк прысуджаная *бібліятэцы-філіялу аграгарадка Суботнікі Іўеўскай раённай бібліятэкі* за прадстаўлены краязнаўчыя электронны даведнік «Жамыслаўль». Інфармацыйны рэсурс створаны з мэтай захавання і папулярнасці гісторыка-культурнай спадчыны гэтага краю, павышэння яго турыстычнага патэнцыялу, забеспячэння даступнасці інфармацыі для аддаленых карыстальнікаў, пашырэння чытацкай аўдыторыі бібліятэкі. Жамыслаўль – гэта помнік сядзібна-паркавай архітэктуры XVIII – XIX стст., унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Праца над рэсурсам працягваецца.

Дыпламам трэцяй ступені ў намінацыі адзначана *Шклоўская цэнтральная раённая бібліятэка Цэнтралізаванай бібліятэчнай сеткі Шклоўскага раёна* за дасягнутыя поспехі экалагічнай асветы і экалагічнага інфармавання, вывучэння і захавання прыроднай спадчыны краю. Больш за 25 гадоў пры ёй працуюць аматарскі калектыв «Флоріада», удзельнікі якога займаюцца пакаёвымі і садовымі кветкамі, пашыраюць веды і практычныя навыкі па

іх вырошчванні і доглядзе. Пакаштаваць гарбаты, прыгатаванай з гаючых зёлак, сабраных сябрамі калектыву «Флоріада», наведнікі могуць ва ўнікальным «Фітабары», а скарыстацца цікавымі ідэямі па добраўпарадкаванні і эстэтычным афармленні сваіх домаўладанняў – у «Дызайн-цэнтры», арганізаваным у чытальнай зале.

Сярод бібліятэк, размешчаных у сельскай мясцовасці, трэцяе месца заняла *Лоеўская цэнтральная раённая бібліятэка* за стварэнне і паспяховае дзейнасць ў ёй «Лоеўскай батлейкі». Яна з'явілася дзякуючы ўдзелу бібліятэкі ў праекце «Ад партнёрства мясцовых музеяў да шырокага трансгранічнага культурнага супрацоўніцтва». Заняткі для дзяцей у тэатры развіваюць фантазію, памяць,

мысленне, артыстычныя здольнасці, маторыку рук і пальцаў, рухальную актыўнасць. Удзельнікі сталі лепш чытаць, размаўляць на беларускай мове, у некаторых палепшылася паспяховасць у школе. Гледачамі інтэрмедыйяў выступаюць чытачы, дзеці, якія наведва-

персаналіях, звязаных з выдавецкай дзейнасцю. Ахарактарызаваны 24 выданні (без уліку іх перайменавання), прыводзяцца цікавыя факты з пункту гледжання гісторыі, ідэалагічнага зместу і масавасці.

Найлепшай сярод бібліятэк, размешчаных у сельскай мясцовасці, стала *Завалочыцкая сельская бібліятэка сеткі публічных бібліятэк Глускага раёна* за пошукавую і даследчую працу па вывучэнні роднага краю і стварэнні інфармацыйнага рэсурсу «Завалочыцкі край». У рамках мэтавай праграмы «Мой родны кут – мой клопат і мой лёс» (2018 – 2020 гг.) бібліятэкарам сабраная вялікая колькасць матэрыялаў з гісторыі вёскі. На падставе яго створаны электронны краязнаўчы рэсурс «Завалочыцкі край», што прадстаўляе ўнікальныя звесткі з гісторыі, цікавыя факты аб знакамітых земляках, гістарычныя матэрыялы аб ваенных падзеях, успаміны жыхароў пра жыццё вёскі, партызанскі рух краю, вершы, легенды, паданні.

Дыпламам другой ступені ў гэтай намінацыі адзначана *Ляхавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Янкі Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы* за плённую пошукавую і даследчую працу па вывучэнні, сістэматызацыі і захаванні тапанімічных матэрыялаў аб раёне; за стварэнне рэсурсу «Мова маёй зямлі: тапанімічны слоўнік Ляхавіччыны» і яго папулярнасцю ў віртуальнай прасторы. Слоўнік мае навукова-папулярныя эцюды пра паходжанне назваў геаграфічных аб'ектаў раёна. Пры іх падаюцца геаграфічныя, гістарычныя, этнаграфічныя звесткі, народныя легенды і паданні, старажытныя і сучасныя іх вяртаны, меркаванні на-конт паходжання.

Сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк найлепшай прызнаная *Квасоўская сельская бібліятэка, філіял Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра*, за распрацаваныя электронныя краязнаўчы рэсурсы «Гартаючы старонкі гісторыі Квасоўкі», які ўключае інфармацыйныя матэрыялы, фотаматэрыялы, фактаграфічныя і бібліяграфічныя звесткі пра вёску. Пад час распрацоўкі і стварэння рэсурсу праводзіліся гутаркі з жыхарамі, запісваліся іх успаміны, вывучаліся архіўныя матэрыялы. Рэсурс актыўна выкарыстоўваецца пры падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў як у бібліятэцы, так і ў іншых установах і арганізацыях.

Вольга КАКШЫНСКАЯ, галоўны бібліятэкар навукова-даследчага аддзела бібліятэказнаўства НББ

Музею – ад дачкі героя

Цяпер мы жывем пад мірным небам. Але рэха даўняй вайны і сёння даносіцца да нас. У рукі музейных супрацоўнікаў працягваюць трапляць нямыя сведкі былых падзеяў.

Сёлета жыхарка Слоніма Надзея Мікалаеўна Герка прынесла ў раённы краязнаўчы музей фотаздымкі, узнагароды, асабістыя рэчы і ўнікальныя дакументы часоў Вялікай Айчыннай вайны свайго бацькі – Мікалая Сцяпанавіча Цітко (усяго больш за 30 музейных прадметаў).

М. Цітко нарадзіўся 21 траўня 1921 года ў вёсцы Шылавічы Слонімскага раё-

на. Бацькі яго былі простымі сялянамі, беларусы. Мікалай Сцяпанавіч скончыў 4 класы польскай школы. У

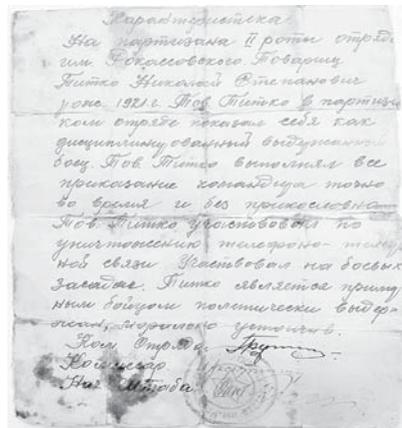
часе Вялікай Айчыннай вайны з 1942 па 1944 год быў партызанам брыгады імя Ракасоўскага. Пасля вызва-

лення Слонімшчыны мабілізаваны ў рэгулярную армію. Дайшоў да Берліна. Пад канец вайны быў кантужаны, доўга лячыўся ў берлінскім шпіталі. Пасля лячэння быў

камісаваны з арміі па хваробе, атрымаў інваліднасць і вярнуўся дахаты. М. Цітко быў узнагароджаны медалямі «За ўзяцце Берліна» і «За ўзяцце Кёнігсберга». У мірны час працаваў на вапнавым заводзе, а потым – у саўгасе «Шылавічы», у калгасе «Маладая гвардыя», разам з жонкай. Мікалай Сцяпанавіч меў 4 дачкі, 9 унукаў і 14 праўнукаў. З 26 жніўня 2001 года Мікалая Сцяпанавіча з намі няма...

Яго рэчы назаўсёды застануцца ў фондах музея як памяць аб гераічным жыцці і будучы выкарыстоўвацца ў выставах, прысвечаных падзеям Вялікай Айчыннай вайны.

Наталія РУДНЕВА,
галоўны захавальнік фондаў
Слонімскага раённага
краязнаўчага музея

Пацвярджэнне выключнасці і індывідуальнасці кожнай бібліятэкі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5)

Трэцяе месца ў намінацыі прысуджанае Гродзенскай гарадской цэнтральнай

бібліятэцы імя А. Макаёнка Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы г. Гродна за

створаны інфармацыйны рэсурс «Аляксей Карпюк. Музей жыцця і творчасці», прымеркаваны да 100-годдзя з дня нараджэння пісьменніка і грамадзяніна. Музей А. Карпюка – гэта комплекс электронных дакументаў рознага фармату, персанальная база дадзеных з фактаграфічным, поўнатэкставым і бібліяграфічным напаўненнем. Ён змяшчае тэматычныя залы, што знаёмяць з падрабязнай біяграфіяй, успамінамі сяброў, знаёмых, родных, водгукамі і рэцэнзіямі на творчасць, прысвячэннямі паэтаў і мастакоў, фотаздымкамі, відэаролікамі, поўнай бібліяграфіяй выданняў пісьменніка, кнігі і публікацыяў пра яго асобу і творчасць.

Сярод бібліятэк, размешчаных у сельскай мясцовас-

ці, найлепшай стала Ліноўская сельская бібліятэка Пружанскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы за мэтанакраваную пошукавую дзейнасць па даследаванні матэрыялаў пра тэрыторыю Ліноўскага сельскага Савета ў час Вялікай Айчыннай вайны і стварэнне ўнікальнага выдання «Памяць павінна жыць вечно». Цягам многіх гадоў бібліятэкары па крупічках збіралі матэрыялы аб падзеях ваеннага ліхалецця, які потым сістэматызавалі і ўвасобілі ў выданне. У ім распавядаецца аб часах акупацыі на тэрыторыі Ліноўскага сельсавета, вызваленні яе ад намецка-фашысцкіх захопнікаў, аднаўскаюцца, якія загінулі і прапалі без вестак у гады той вайны; прыводзяцца ўспаміны ветэранаў і іх родных, спісы ўдзельнікаў вайны.

Яксны вынік праведзенага конкурсу – гэта пацвярджэнне выключнасці і індывідуальнасці кожнай бібліятэкі, высокага прафесійнага і творчага майстэрства бібліятэчных спецыялістаў краіны.

І зноў конкурс працягваецца... Наперадзе вялікая і цікавая праца па набыцці новых каштоўных напрацовак і прафесійнага досведу ў справе адраджэння нацыянальнай мовы, культуры, гісторыі, літаратуры, фальклора-этнаграфічнай спадчыны пры падрыхтоўцы матэрыялаў да наступнага, юбілейнага XXX, конкурсу.

Вольга КАКШЫНСКАЯ,
галоўны бібліятэкар навукова-даследчага аддзела
бібліятэчназнаўства НББ

Шчодры на духмяныя ягады час

Уздоўж

1. «...», ці «Любка». Распаўсюджаны ў Беларусі гатунак зімастойкай вішні. 3. Меданосная расліна. 8. Горад у Віцебскай вобласці, раённы цэнтр. 9. Трапіў у ... – ні ўзад, ні ўперад (прык.). 10. Шахаў многа, а ... адзін (прык.); 20 ліпеня – Міжнародны дзень шахматаў. 11. Рэчачіснасць. 16. У некаторых ваенных флатах замежных краінаў – невялікае ваеннае разведвальнае судна. 17. Калі ў лесе няма тыгра, дык там гаспадарыць ... (прык.); 29 ліпеня – Міжнародны дзень тыгра. 18. Прыказка – кветачка, ... – ягадка (прык.). 24. Дэльфіны – жывая ... мора (прык.); 23 ліпеня – Сусветны дзень дэльфінаў і кітоў. 25. ... на чаромху, дык і на жыта (прыкм.). 26. Лета селяніну – ... і бацька (прык.).

Упоперак

1. Ліпень – ..., шчодры на духмяныя ягады (прык.). 2. Жыццё – ... з вішнямі (англійская прык.). 4. Легні ... – за зімні тыдзень (прык.). 5. Дзе торт – там і ... (прык.); 20 ліпеня – Міжнародны дзень торта. 6. Чырванее рабіна – лета ... (прык.). 7. Ліпеньскае ... – для пчолаў раздолле (прык.). 12. ... псеу фігуру, а яго адсутнасць – псеу настрой (прык.); 11 ліпеня – Сусветны дзень ... 13. Першую ягадку ў ... кладуць, а другую дамоў нясуць (прык.). 14. Вершаваная двухкладовая стапа. 15. Ліпень – грамаўнік, ... кідае, дубы калечыць (прык.). 19. Выпаленае месца ў лесе. 20. Выгляд. 21. Тое, што і іржа. 22. Бог Сонца ў старажытным Егіпце. 23. Адзінка электрычнага супраціўлення.

Склаў **Лявон ЦЕЛЕШ**

Сокалы на марках...

Фота Алены БАШЫРЫМАВАЙ

7 ліпеня Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь у супрацоўніцтве з грамадскай арганізацыяй «Ахова птушак Бацькаўшчыны» (АПБ) выпусціла ў абарачэнне шэсць паштовых марак на тэму «Сокалы» з серыі «Птушкі Беларусі». Над маркамі працавалі мастак і арнітолаг Аляксандр Міцянін і дызайнер Марына Віткоўская. На палях марачных і малага аркушаў, а таксама на купонах – лагатып АПБ.

У Беларусі сустракаюцца 6 відаў сокалаў. Тры з іх, у якіх самцы добра адрозніваюцца ад самок, апынуліся на новых марках. Усе гэтыя віды ўключаны ў Чырвоную кнігу. Акрамя хуткай рэакцыі, з характэрных рысаў можна адзначыць, што сокалы зусім не ўмеюць будаваць гнёздаў і залежаць тут ад іншых птушак ці дапамогі чалавека.

Кожнаму віду прысвечаны дзве маркі: асобна самцу і самцы. У невялікіх сокалаў аярэнне адносна яркае, у кожнага віду адмысловы сілэт.

Сокал-дрымлук – рэдкі на гнездаванні ў Беларусі і аддае перавагу паўночным раёнам, аднак пад час міграцыі і зімоўкі птушак сустракаюць па ўсёй краіне. У самцоў, у адрозненне ад самок і маладых птушак, адметныя папалістыя галава і спіна.

Сокал-пустэльга ўжо 40 гадоў паспяхова асвойвае беларускія гарады, дзе займае нішы ў вышніх будынках. Колькасць асобінаў хутка расце. Птушкі на паляванні часта завісаюць у адной кропцы. Самцы адрозніваюцца ад самок і маладых птушак папалістай афарбоўкай галавы і хваста.

Сокал-шулёнак – адзіны від з трох, які больш не гняздуе ў Беларусі. Раней сокалы-шулёнкі ўтваралі тут нават калоніі з дзясяткаў параў, аднак сёння гэты від можна сустрэць у нас толькі пад час міграцыі. Шулёнкі – самыя яркія з усіх нашых сокалаў, бо самцы маюць прыгожы чорны колер, які добра кантрастуе з чырвонымі лапамі.

– Амаль усе 20 гадоў, якія АПБ супрацоўнічае з Белпоштай, – распаўвадае кіраўнік арганізацыі Аляксандр Вінчэўскі, – я ўспамінаў польскую серыю 1974 года з шасцю відамі сокалаў, якая з дзяцінства была ў маёй калекцыі. Прыгожыя птушкі і маркі. Вельмі хацелася, каб у Беларусі выпусцілі нешта падобнае. Дзякую мастакам і кіраўнікам, працаю якіх беларускія маркі з сокаламі нарэшце сталі рэальнымі.

На кожным марачным аркушы па пяць аднолькавых марак і адзін купон з птушкай таго ж віду, але супрацьлеглага полу. На малым аркушы – па адной марцы кожнага віду. Наклад кожнай маркі – 40 тысячаў асобнікаў.

...і на дарозе

У сокалаў птушанята вылецелі з гнёздаў і пачынаюць дарослае жыццё. У АПБ усё часцей тэлефануюць тыя, хто знайшоў сакалянятаў на зямлі ці на балконе. Прыродаахоўнікі тлумачаць, якая дапамога патрэбная такім птушанятам.

Усё часцей «чырванакніжныя» сокалы-пустэльгі селяцца ў гарадах.

Пустэльга ў скрыні, фота чытача АПБ з Брэста

Самі гнёздаў яны не будуць, найчасцей селяцца ў нішах на апошніх паверхах вышніх дамоў, часам займаюць гнёзды іншых птушак. Сакаляняты часам выпадаюць з гнязда пад час гульні або іх саштурхоўваюць старэйшыя браты ці сёстры. На зямлі яны могуць стаць ахвярай катой і сабак, трапіць пад колы машыны.

Што ж рабіць, калі пабачыць птушаня сокала-пустэльгі на зямлі?

Калі яно ўжо цалкам у пер'ях, то павінна ўмець лятаць, але з зямлі яму ўзляцець складаней, чым з вышні. Акуратна возьміце птушку аберуч, прыціскаючы ёй крылы, і падсадзіце на навес над пад'ездам, дах гаража ці любога бліжэйшага будынка з пляскастым дахам.

– Дарослыя птушкі выдатна бачаць сваіх птушанят заўваж, знойдзіце іх і будучы дакармліваць найбліжэйшыя тыдні, пакуль маладыя сокалы навуцацца паляваць і пачнуць самастойнае жыццё, – кажа рэдактар сайта «Птушкі штодня» Дзмітры Вінчэўскі. – А каб бацькі не забывалі на свае абавязкі, маладыя птушкі сочаць за небам і крыкамі прыцягваюць да сябе ўвагу, таму падсадзіце птушак у бяспечнае адкрытае месца – найлепшы для ўсіх варыянт.

Калі птушаня яшчэ ў пуху, то па магчымасці яго трэба як хутчэй вярнуць у гняздо. Удакладніце ў людзей

з апошняга паверха або ў камунальнай службы, як атрымаць доступ да нішаў на апошніх паверхах будынка, адкуль, меркавана, выпала птушаня.

– Абавязкова вызначце, які даўно птушаня галадае, – раіць сябра Савета Брэсцкага абласнога аддзялення АПБ Аляксандр Мініч. – Для гэтага трэба абмацаць кіль – костку на грудзях. Калі птушаня паводзіцца «спакойна», як вы бераце яго ў рукі, і кіль у яго моцна выступае, то яно галоднае, знясіленае і ўжо доўга сядзіць на зямлі. Падкарміць яго можна сырой курацінай, але ні ў якім разе не ежай з чалавечага стала.

Параненай птушцы трэба дапамога спецыялістаў. Гэты від уключаны ў Чырвоную кнігу Беларусі, і вымаць яго з дзікай прыроды (нават каб дапамагчы) без дозволу забаронена. Паводле заканадаўства спачатку трэба звярнуцца ў раённую ці гарадскую інспекцыю, Мінскі камітэт Міністэрства прыроды. Спецыяліст падкажа, што рабіць далей.

Сокала нельга саджаць у клетку, бо ён абламае пер'е аб пруты; птушку трэба змясціць часова ў каробку, якую на час ператрымкі паставіць у зацішнае зацэненае месца.

Дапамагчы параненай птушцы могуць ветэрынары, якія займаюцца птушкамі ў Мінску або Цэнтр дапамогі для дзікіх жывёл «Сірын» пад Мінскам: +375 (29) 191-38-78. Таксама траўманаваны і знясіленыя пустэльгаў прымаюць у Магілёўскім зааадазе (+375 (222) 78-09-94) і Гродзенскім заапарку (+375 (152) 62-29-12). Спытаць параду нааонт дапамогі ў іншых рэгіёнах можна ў Telegram-чаце «Ціў-ціў».

6 ліпеня дзякуючы дамоўе паміж ветэрынарным аддзелам Гродзенскага заапарка, Гродзенскай гарадской і раённай інспекцыяй Мінпрыроды і Гродзенскім абласным аддзяленнем АПБ шэсць маладых сокалаў-пустэльгаў, якіх знясіленымі прынеслі ў заапарк людзі, атрымалася пасля рэабілітацыі вярнуць на волю, папярэдне акальцоўваючы іх. Цяпер мы зможам больш даведацца пра іх далейшы лёс.

Агародніна, садавіна, ягады і грыбы ў рацыёне сялянаў

(Заканчэнне артыкула.
Пачатак цыкла ў №№ 9 – 14, 24–25)

Рэцэпты прадкаў

Салата «Хутка»

2 буракі, 2 цыбуліны, 3 салёныя агуркі, 1 шклянка смятаны.

Буракі зварыць, абабраць, нарэзаць саломкай. Гэтак жа нарэзаць агуркі, а цыбулю – паўколцамі. Усё перамяшаць, заправіць смятанай (можна і маянэзам).

Салата з буракоў і рэдзькі

2 буракі, 1 рэдзька, 1 цыбуліна, 4 ст. лыжкі алею, 2 ч. лыжкі воцату, соль, перац.

Буракі зварыць, абабраць, нарэзаць саломкай. Ачышчаную рэдзьку змяльчыць на буйной тарцы, цыбулю нашаткаваць. Усё перамяшаць, дадаць соль, заліць запраўкай з алею, воцату і перцу.

Салата з кіслай капусты з буракамі

300 г кіслай капусты, 200 г буракоў, 1 цыбуліна, 2 ст. лыжкі алею.

Кіслую капусту перабраць, вялікія кавалкі змяльчыць (калі вельмі кіслая, прамыць). Дадаць нарэзаныя саломкай вараныя буракі і нашаткаваную цыбулю. Заправіць алеем.

Буракі з часнаком

5 буракоў, 4 зубчыкі часнаку, 4 ст. лыжкі воцату, 4 ст. лыжкі алею, соль, перац.

Буракі зварыць, ахаладзіць, абабраць, нарэзаць скрылькамі, перасыпаць дробна пасечаным часнаком, содлаю, чорным молатым перцам, апырскаць воцатам, дадаць алей, і паставіць на суткі ў халоднае месца для марынавання.

Падаваць як салату або ў якасці гарніру.

Салата закусачная

1 рэдзька, 3 свежыя агуркі, 1 шклянка зялёнай цыбулі, смятана па смаку, соль.

Ачышчаную рэдзьку змяльчыць на буйной тарцы, трохі пасаліць. Свежы агурок нашаткаваць, змяшаць з рэдзькай і дробна парэзанай зялёнай цыбуляй.

Перад падачай на стол паліць смятанай.

Рэдзька са шмальцам

3 рэдзькі, 3 цыбуліны, 3 ст. лыжкі шмальцу, соль.
Рэдзьку абабраць, прамыць у халоднай вадзе, надраць на буйной тарцы. Дадаць нашаткаваную цыбулю, заправіць растопленым шмальцам, пасаліць.

Іван ЗАХАРЭВІЧ,
г. Луэ

На кірмашы: гандаль гароднінай заўсёды быў бойкі

Ліпень

20 – Пікарда Гай дэ (1931 – 2007), англа-французскі даследчык беларускай культуры (выступаў і пад псеўданімам Г. Піхура) – 90 гадоў з дня нараджэння.

21 – Марціноўскі Антон (Антоній; 1781, Радашковічы – 1855), рэдактар-выдавец, публіцыст, заснавальнік Віленскай друкарні (1817) – 240 гадоў з дня нараджэння.

23 – Вальчык Антон Міхайлавіч (1896, Слоніміскі р-н – 1985), хормайстар, кампазітар, музычны дзеяч, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

23 – Забелаў Пётр Пятровіч (1961, Магілёў), музыкант, педагог, заслужаны работнік адукацыі Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

23 – Татарнікаў Павел Юр'евіч (1971, Брэст), кніжны графік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2010) – 50 гадоў з дня нараджэння.

24 – Анатоль Астрэйка (сапр. Акім

Пятровіч; 1911, Капыльскі р-н – 1978), паэт, перакладчык – 110 гадоў з дня нараджэння.

27 – Горыд Язэп Міхайлавіч (1896 – 1939), графік, жывапісец – 125 гадоў з дня нараджэння.

27 – Крамарэўскі Леў Міхайлавіч (1896 – 1976), балетмайстар, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

27 – Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна (1911, Чашніцкі р-н – 2003), мовазнаўца, член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1971), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000) – 110 гадоў з дня нараджэння.

27 – Дасаева (дзяміаеае Жук) Таццяна Мікалаеўна (1951, Слуцкі р-н), літаратуразнаўца і крытык – 70 гадоў з дня нараджэння.

28 – Ючанка Надзея Аляксандраўна (1946 – 2018), музыкантаўца, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 75 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

П Ы П І Н А л ь к -
с а н д р М і к а л а е в і ч
[25.03(06.04).1833,
Саратаў – 26.11(09.12).
1904] – рускі літаратуразнавец, этнограф, фальклорыст. Акадэмік Пеяярбургскай АН (1898, член-карэспандэнт 1891). Скончыў Пеяярбургскі ўніверсітэт (1853).

У «Гісторыі рускай этнаграфіі» (тт. 1 – 4, 1890 – 1892) у 7-і раздзелах 4-га тома ўпершыню характарызаваў і абагульніў важнейшыя працы па беларускай этнаграфіі і фальклору. Агляда гісторыі беларускай этнаграфіі зрабіў у цеснай сувязі з гістарычным і культурным развіццём Беларусі; этнаграфічную навуку і літаратуру разглядаў як форму выражэння самасвядомасці народа, сцвярджаў нацыянальную самабытнасць беларускага народа, аналізаваў дзейнасць даследчыкаў беларускай народнай творчасці, этнографу П. Баброўскага, І. Насовіча, Ю. Крачкоўскага, Е. Раманова, П. Шэйна і інш. Прадстаўнік культурна-гістарычнай школы ў літаратуразнаўстве.

П Ы Д З Я – 1) даўняя мера даўжыні, роўная адлеглас-

А.М. Пытін

ці паміж канцамі расцягнутых вялікага і ўказальнага пальцаў. Са значэннем меры слова «пядь» ужывалася ўжо ў Ізборніку Святаслава 1073 г.; 2) ужываецца таксама ў значэнні ўчастак зямлі, прасторы.

П Я К А Р С К І Э д у -
а р д К а р л а в і ч
[13(25).10.1858,
х. Пятровічы, Чэрвеньскі р-н – 29.6.1934] – лінгвіст, этнограф, географ. Член-карэспандэнт (1927), ганаровы акадэмік (1931) АН СССР. Вучыўся ў Мазырскай і Мінскай гімназіях, у Харкаўскім ветэрынарным інстытуце (1877 – 1878). У 1881 г. за ўдзел у рэвалюцыйным руху высланы ў Якуцію. Уздольнік экспедыцыі Усходне-Сібірскага аддзялення Рускага географічнага таварыства (1894 – 1896) і Нэлькана-Аянскай экспедыцыі (1903).

Асноўная праца – «Слоўнік якуцкай мовы» (вып. 1 – 13, 1907 – 1930; у суаўт.).

П Я Л Ё Ц К І Я н –
беларускі дойд 1-й паловы XVII ст. Жыў у мястэчку Койданава (Дзяржынск). Уздольнічаў у будаўніцтве сядзібы ў Койданава.

Э.К. Пякарскі (1914 г.)